

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Тыва

МУ Управление образования Чеди-Хольского кожууна

МБОУ СОШ с.Элегест

РАССМОТРЕНО

руководитель ШУМО

/Кыргыз Л.Д./

от «31» 08. 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

зам. директора по УВР

/Сотпа А.А./

от «31» 08. 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

и.о. директора

/Сотпа А.А./

Приказ № 3

от «31» 08. 2023 г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (тувинский) язык»

для обучающихся 3 класса

Составитель программы

Тонгак Риза Адыг-ооловна

Квалификационная категория: первая

с. Элегест 2023 г.

Тайылбыр бижик

Россия Федерациязының «Россияның школазы» деп өөредилге-методиктиг бөлүккө, Тыва Республиканың ниити өөредилгезинин эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарына дүүштүр Тыва Республиканын Ооредилге Яамызынын сумелээни ооредилге номнарынын данзызындан 2013 чылда 3-ку класска Сат Ш.Ч, Дамба Н.Ч, Н.М Ондарнын «Тыва дыл» номунга бо ажылчын программа эге школаның Федералдыг күрүне стандарттарының сорулгаларын чедип алырынче угланган.

Оон кол сорулгалары мындыг:

- Оореникчилернин чогаадыкчы болгаш интеллектуалдыг шаан, бар курлавырын, сундузун, сонуургалын даштыкы хурээлелге, улусчу культурага, торээн дылынга, улусчу педагогикага даянып тургаш **сайзырадыр**;
- Ал-бодунга, ог-булезинге, торелдеринге, чонунга, социал хурээлелге, кижиги торелгетенге, будун делегейге хундуктел болгаш олар дээш харыысалга оореникчинин сагыш-сеткилин омунээзинден, оон мээ-медерелинден, сагылгачурумундан илерээр кылдыр **кижизидер**;
- Билигин, шингээлдин болгаш дуржулганын, ол ышкаш ооредилгенин янзы-буру хевирлеринин системазын уругларнын энтотпсихологтуг онзагайларын болгаш назы-харын барымдаалап **чедирер**;
- Уругларнын айыыл чок чоруун хандыар, мага-бодунун болгаш психиктиг кадыкшылын улусчу дидактика аргалары-биле **камгалаар, быжыктырар**;
- Уругнун бот-тускайлан онзагайларын кадагалаар болгаш анаа **деткимчени коргузер**;

3-ку класска тыва дылды ооредиринин кол сорулгалары:

1. Уругларны шын бижиир болгаш чугаалаарынга ооредир;
2. Торээн дыл дугайында эге билиглерни бээри;
3. Уругларны ном ажыглаарынга чанчыктырар болгаш оларнын дылга сонуургалын, номчулга болгаш билиглерже чуткулун хайныктырар;
4. Уругларны мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизидер;

5. Ооренип турар чуулдерни сайгарып, болуктеп, деннеп, туннеп билиринге, оларнын иштинден кол болгаш чугула чуулдерни тып, тайылбырлаарынга оореникчилерни чанчыктырар;

6. Орус дылды ооредиринге чугула баазаны тургузар.

Ооредилге эртемнин допчузу

№	Разделдер болгаш темалар.	Шагы	Тургузуу
1	Бирги болгаш ийиги класскатарга ооренген чуулдерин катаптаары.	6	Домак. Домактын чугула кежигүннери. уннер болгаш ужуктер. Кым? Чуу? Деп айтырыгларга харыылаттынар состер. Канчап тур? Деп айтырыгга харыылаттынар состер. Хуу аттарга улуг ужуктер. Кандыг? Деп айтырыгга харыылаттынар состер.
2	Уннер болгаш ужуктер	8	Уннер болгаш ужуктер. Ажык уннер. Кыска болгаш узун ажык уннер. Ок-биле адаар ажык уннер. Кадыг (ъ) болгаш чымчак (ь) демдектерлиг состер. Е, Ю,Я деп ужуктерлиг состер. Ажык эвес уннер
3	Состер.	9	Сөстүн уткалыг кезектериниң дугайында ниити билиг: дазыл, өскрети́лге болгаш чогаадылга кожумактары. Дазыл, чаңгыс дазылдыг сөстөр. Өскертилге кожумаа. Тургузуу бөдүүн сөстөрниң чогаадылга кожумактарын тып билири. Сөстөргө чогаадылга болгаш өскертилге кожумактарының дес-дараалашкаа. Сөс иштинге тт,нн,кк деп дакпырлаан үннерниң үжүктерин

			бижири. Тып, тик, төк, тырт, теп, тут деп сөстөрнү болгаш оларның укталган хевирлерин шын бижири. -дыр (-дир, - дурр,- д\р,- тыр, - тир, -тур,- т\р) деп артынчыларны шын бижири. Дефистеп бижиир нарын сөстөр.
4	Чугаа кезектери.	23	Чугаа кезектери-биле ниити таныжылга: чүве ады, демдек ады, кылыг сөзү, ат орну, наречие, сан ады, эвилелдер, эдеринчилер, артынчылар.
5	Домак.	19	Медээ, айтырыг, алгы домактары (чугаалаар сорулгазының аайы-биле), кыйгырыг болгаш кыйгырыг эвес домактар (үн аяны-биле). Кол сөс, сөглекчи – домактың чугула кижигүннери. Ийиги черге кижигүннери (хевирлерге чарбас). Домакта сөстөрнүң харылзаазы. Делгеренгей эвес болгаш делгеренгей домактар. Домак сөөлүнгө улуг сек, айтырыг, кыйгырыг демдектери. Сөс каттыжышкыны. Сөс каттыжышкынында сөстөрнүң харылзаазы. Сөс каттыжышкынында өзек болгаш чагырткан сөс.
6	Катаптаашкын.	2	Сөзүглел болгаш домак. Медээ, айтырыг, алгы домактары. Кыйгырыг домактары. Сөстүн тургузуу. Ажык эвес үжүктөрнүң шын бижири. Чугаа кезектери: чүве ады, демдек ады,

		кылыг сөзү.
Шупту:	70	

**Өөреникчилернин билиглеринге, мергежилдеринге болгаш
чанчылдарынга
кол негелделер**

Өөреникчилер 3-кү класс дооскаш, дараазында билиглерни алган турар:

- сөстүн тургузуу; дазыл, чогаадылга, өскертилге кожумактары; чугаа кезектери: чүве ады, демдек ады, кылыг сөзү, эдеринчилер; домак кежигүннери: чугула (кол сөс болгаш сөглөкчи) болгаш ийиги чергенин.

Өөреникчилернин алган турар мергежилдери:

- шын бижилгезин өөренип алганы сөстерлиг 45-55 хире сөстүг сөзүглелди чараш хол үжүү-биле чазыг чокка дүжүрүп азы адап бээрге бижири, анаа херек таварылгаларда улуг секти, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин шын салыры;

- фонетиктиг сайгарылганы кылыры: сөстерни слогтарга чарары, ажык болгаш ажык эвесүннерни ылгап, сөстерде үннерни болгаш үжүктөрни шын тодарадып билири;

- сөстерни тургузуг талазы-биле сайгарып билири (дазыл, чогаадылга, өскертилге кожумактарын ылгаар);

- чугаа кезектерин болгаш оларның грамматиктиг демдектерин (чүве адының санын, падежин, кылыг сөзүнүн үелерин) билири;

- домакта сөстерниң аразында харылзаазын тургузар, оларны сөс каттыжыышкынарынга чарар;

- домактарның бөдүүн синтаксистиг сайгарылгазын кылыр: чугаалаар сорулгазының аайы-биле оларның янзызын тодарадыр, чугула болгаш ийиги черге кежигүннерин аңгылаар, оларның аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле тургузар;

- коллективтии-биле тургускан план ёзугаар 50-80 хире сөстүг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир.

Эге школаны дооскан оореникчилернин белеткелинге негелделер:

Личностуг:

-Торээн дылывыс харылзажырынын база мээ -медереливистин шынарын коргузеринын кол чепсээ;

- Торээн дыл национал культуравыстын кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдын бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптуг ажыглап билири;
- Торээн дылын улаштыр оорениринге сонуургалын оттурары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдыё уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

-Торээн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттырадырынга оореникчинин бот киржилгеzi;

- Аас чугаага дылдынуран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраы.

Метапредметтиг:

А) Регулятивтиг:

- ооренип турар эртеминин тема, болук аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип ооренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыглаларны тып билирин боттандырап.
- ооренген темазынга алган билиглери туннеп болгаш унелеп билирин боттандыраы;
- аас болгаш бижимел чугааны дылдын негелдери-биле чогуур уезинде практика кырынга оскертип болгаш ажыглап билири.

Б) Билдилиг:

- ооредилге даалгаларын кууседип турар уеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунун назы-харынга дууштур янзы-буру словарьларга, справочниктерге даянып билири;
- дылдын негелдерин кууседирде янзы-буру схемаларны, модельдерни, символ- демдектерни ажыглап билири;
- белен таблицаларны, схемаларны, созуглелдерни немээри;

-дылдын адырлары: ун, ужук, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигуну, бодуун домак дугайында алган билиглерин деннеп, болуктеп, тып, ажыглап билири;

-алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болуктеп, туннеп билири;

- состе орфограммаларны янзы-буру аргалар-биле хынап билири;

- номчаан созуглелдеринин кол утказын ылгап ундурери;

- бодунун чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыннакчыга дамчыдып билири;

- библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;

- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медеделдii-биле тургузуп билири;

- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;

- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири.

Коммуникативтиг:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;

- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чангыс аай туннелге келиринге ооредири;

- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чанчыгары;

- билдинмес чуулдеринге айтырыгларны салып билири;

- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

- коммуникативтиг сорулгаларны дыннакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медеглеп чедирери;

-удур-дедир хыналда уезинде бот-боттарынга дузаны уезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдыё аргаларын чедимчелиг ажыглаары.

Предметтиг:

- ооренген чугаа кезектерин адап билири;
- состун уткалыг кезектерин (достен ангыда) ангылап билири;

- практика кырынга билиглерин ажыглап билири;
- уннер болгапш ужуктерни, ажык болгапш ажык эвес уннерни;
- кыска, узадыр база ок-биле адаар ажык \ннерни, куштуг база кошкак эжеш болгапш эжеш эвес (дулей болгапш ыткыр) ажык эвес уннерни;
- ажык эвес уннернин дулей болгапш ыткырын;
- чуве аттарын, демдек аттарын, кылыг состерин, сан аттарын (тун болгапш дугаар), арыннын ат оруннарын;
- эвилелдер болгапш артынчыларны;
- дазыл, чогаадылга болгапш оскертилге кожумактарын;
- домактын чугула кежигуннерин (кол сос биле соглекчини), ийиги черге кежигуннерин (ангылавайн);
- чангыс аймак кежигуннерлиг бодуун домактарны;
- очулга болгапш тайылбыр словарьларны;
- ийи составтыг бодуун домактарнын чижектерин;
- уругларга билдингир чогаалдарнын аттарын;
- чугаалаар сорулгазынын аайы-биле домактарны ун аянын барымдаалап ангылаарын;
- чУве аттарын тургузуунун аайы-биле сайгарары (хойнун санынын болгапш падеж кожумактарын ангылаары);
- бодуун домактарда кол сос болгапш соглекчини, сос каттыжыышкыннарын база чангыс аймак кежигуннерни тодарадыры;
- ооренгени орфограммалар болгапш пунктограммалар кирген 75-80 хире состуг созуглелди дыннап тургаш, тода бижири;
- домак эгезинге база хуу аттарга улуг ужукту бижири;
- сос иштинге ажык эвес уннернинужукерин дакпырлап бижири;
- сос эгезинге **т-д, п-б** бижири;
- чанчыл езугаар дулей т бижиир состерни;
- **-дыр, -дир, -тыр, -тир, -ла, -ле ...** дээн чижектиг артынчыларнын шын бижилгези;
- дефистеп бижиир нарын состерни;
- домак соолунге улуг сек, айтырыг болгапш кыйгырыг демдектерин салыры;

- чангыс аймак кежигуннерни чартык сек-биле ангылаары;
- минутада 100 хире состуг созуглелди шын, тода медреселдиг номчууру;

- созуглелче айтырыглар салып билири;
- созуглелди уткалыг кезектерге чарары база бодуун план тургузары;
- план езугаар созулелдин утказын дамчыдары (чугаалаары);
- номчаан чогаалынын дугайында чугаалап билири;
- очулга болгаш тайылбыр словарьны ажыглап билири.

Бо ажилчын программа 1 чыл иштинде кууседип, чедип алырынче угланган.

Календарь-тематиктиг планнаашкын

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Хуну	
			План	Факт
1	Домак. Домактын чугула кежигуннери.	1ч	05.09	
2	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери. Домакта состернин аразында харылзаазы.	1ч	08.09	
3	Чувелерни болгаш оларнын кылдыныын, ылгавыр демдектерин коргузер состер.	1ч	12.09	
4	Хыналда диктант.	1ч	15.09	
5	Ажык болгаш ажык эвес уннер.	1ч	19.09	
6	Ажык уннер. Кыска болгаш узун ажык уннер.	1ч	22.09	

7	Ок-биле адаар ажык уннер Е,Е,Я,Ю деп ужултерлиг состер	1ч	26.09	
8	Диктант	1ч	29.09	
9	Ыткыр болгаш дулей ажык эвес уннер.	1ч	03.10	
10	Сос иштинге ажык эвес уннерни бижири.	1ч	06.10	
11	Эгезинде п болгаш т бижиир состер	1ч	10.10	
12	Эдертиг	1ч	17.10	
13	Частырыглар- биле ажыл. Катаптаашкын.	1ч	20.10	
14	Дазыл. Чангыс (домей) дазылдыг состер	1ч	24.10	
15	Дазыл болгаш кожумак	1ч	27.10	
16	Дазыл болгаш кожумакты шингээдип алырынга быжыглаашкын	1ч	07.11	
17	Сос иштинге катаптаан ажык эвес ужултерни шын бижири	1ч	10.11	
18	Тып, тик, ток, тырт. Теп, тут деп состерге кожумактар немежирге шын бижири	1ч	14.11	
19	Чогаадыг.	1ч	17.11	
20	Катаптаашкын. Бот- ажыл.	1ч	20.11	
21	Хыналда диктант.	1ч	28.11	
22	Катаптаашкын. Частырыглар- биле ажыл.	1ч	01.12	
23	- дыр -(-дир,-дур, -дур -- , - тыр, - тир –тур) деп артынчы состу шын бижири	1ч	05.12	
24	<i>Дефистеп бижиир нарын состер</i>	1ч	08.12	
25	<i>Нарын состер. Бот- ажыл.</i>	1ч	12.12	
26	Чугаа кезектеринин дугайында ниити билиг	1ч	15.12	
27	Чугаа кезектерин тодарадып билиринге мергежилгелер	1ч	19.12	
28	<i>Чуве адынын лексиктиг ужул- утказы, чугаага оон ролю.</i>	1ч	22.12	
29	Кым? Чуу? Кымнар? Чулер? Деп айтырыгларга харыылаар чуве аттары	1ч	26.12	
30	Чуве аттарынын саннарга оскерлири	1ч	29.12	
31	Чуве аттарынын саннарга оскерлирин быжыглаарынга мергежилгелер	1ч	09.01	
32	Хыналда диктант	1ч	12.01	
33	Чуве аттарынын падежтерге оскерлири	1ч	16.12	

34	Чангыстын болгаш хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири	1ч	19.01	
35	Падеж кожумактарын шын бижири	1ч	23.01	
36	Чуве аттарынын хамаарылга хевири	1ч	26.01	
37	Хуу аттарны шын бижири	1ч	30.01	
38	Географтыг хуу аттарны шын бижири	1ч	02.02	
39	<i>Демдек адынын дугайында ниити билиг</i>	1ч	06.02	
40	Домей болгаш удурланышкак уткалыг демдек аттары.	1ч	09.02	
41	Демдек адынын чогаадылга кожумактары.	1ч	13.09	
42	Диктант	1ч	16.02	
43	<i>Сан ады.</i> Сан адынын дугайында ниити билиг	1ч	20.02	
44	Тун болгаш дугаар сан аттары.	1ч	27.02	
45	Сан аттарын шын бижири.	1ч	01.03	
46	Сан адынга быжыглаашкын. Бот ажыл.	1ч	05.03	
47	Эдеринчилер.	1ч	12.03	
48	<i>Кылыг созунун дугайында ниити билиг.</i> Кылыг созунун чуве ады-биле холбаазы. Домакка ролю.	1ч	15.03	
49	Кылыг созунун лексиктиг ужур-утказы болгаш кылыг состерин чугаага хереглээри.	1ч	19.03	
50	Кылыг созунун болур болгаш болбас хевирлери.	1ч	22.03	
51	Кылыг созунун уелеринге оскерлири. Кылыг созунун амгы уези.	1ч	02.04	
52	Кылыг созунун эрткен уези.	1ч	05.04	
53	Кылыг созунун келир уези.	1ч	09.04	
54	Хыналда диктант.	1ч	12.04	
55	<i>Домак дугайында ниити билиг.</i> Домак тонген утканы илередир.	1ч	16.04	
56	Домак. Харылзаалыг чугаа.	1ч	19.04	
57	Медээ айтырыг, кыйгырыг домактар.	1ч	23.04	
58	Домактар тургузары. Диалог чугаа.	1ч	26.04	
59	<i>Домактын чугула кежигуннери.</i>	1ч	30.04	
60	Домактын чугула болгаш ийиги черге	1ч	07.05	

	кежигуннери.			
61	Домактын чугула болгаш ийиги черге кежугуннери. Домактар тургузары.	1ч	10.05	
62	Домакта санай адаан состер.	1ч	14.05	
63	Домакта состернин аразында харылзаазы.	1ч	17.05	
64	Домак дугайында ооренген чуулунге быжыглаашкын.	1ч	21.05	
65	Уннер болгаш ужуктер	1ч	24.05	
66	Сос.Состун тургузуу.	1ч	28.05	
67	Чугаа кезектери.	1ч	28.05	
68	Диктант	1ч	24.05	
69	Частырыглар- биле ажыл. Катаптаашкын	1ч		
70	Туннел кичээл	1ч		

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

**МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА С. ЭЛЕГЕСТ
ИМ.БАВУН-ООЛА У.А.,** Оюн Салбакай Борисовна, Исполняющий обязанности
директора

25.09.23 08:08 (MSK)

Сертификат 1F79AA4ED64AD2EB6282F1F78C8239A7